

Pénzváltó Nikolett

Szíriai menekültek Törökországban – váratlan „vendégek”, várható kilátások

2011, a szíriai polgárháború kitörése óta egyre növekvő számban érkeznek menekültek Törökországba, majd 2014 óta az úgynevezett „Iszlám Állam” előretörésével újabb menekülthullámok indultak a szír–török és iraki–török határ felé. A tanulmány a Törökországba érkező szíriai menekültek helyzetét, lehetőségeit, valamint a menekültkérdés biztonságpolitikai hatásait vizsgálja.

Bevezetés

Az első szíriai menekültek 2011 áprilisában jelentek meg Törökországban. A nemzetközi közösség nagy része az „arab tavasz” egy újabb állomását látta elérkezni Szíriában, és a néhány héttel korábbi egyiptomi és líbiai eseményekkel párhuzamot vonva biztosra vette, hogy Bassár al-Aszad rezsimje nem sokáig marad a helyén. Nem volt ezzel másként a török kormány sem: miután a zavargások kitörését követő első hónapokban hiába próbálta meggyőzni a szíriai kormányt, hogy vezessen be reformokat, az események fegyveres összecsapásokká fajulását látva megváltoztatta addigi politikáját, és 2011. november 15-én formálisan is kifejezte, hogy a szíriai ellenzékot támogatja.¹ Törökország a mai napig a leghatározottabban képviseli azt az álláspontot, hogy Aszadnak távoznia kell.

A szíriai polgárháborúba új fordulatot hozott az Iraki és Levantei Iszlám Állam (ISIS) megerősödése és gyors előretörése 2014 nyarán. A kalifátus 2014. június 29-i kikiáltását követően a nevét Iszlám Államra változtató szélsőséges fegyveres szervezet kegyetlenségei újabb menekülthullámot indítottak el a szíriai (illetve iraki) területek felől, októberben pedig Kobani ostroma Törökország számára újabb problémával gyarapította az addig is éppen eléggé összetett képet: a kurd kérdéssel.

A szíriai helyzet gyors rendezésébe vetett hit nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Ankara 2011-ben a „nyitott kapuk” politikáját hirdette meg a polgárháborús helyzetből meneket kereső szírek számára. Azonban a tömegessé váló beáramlás, majd a felismerés, hogy a helyzet megoldódása és a menekültek hazatérése valószínűtlen a közeli jövőben – sőt egy részük valószínűleg soha nem fog már visszatérni Szíriába –, komoly kihívás elé állította a török kormányt, arra kényszerítve, hogy újragondolja többek között migrációs politikáját is. A határ menti települések biztonsági helyzete, a konfliktus eszkalációjának veszélye, a szélsőséges elemek beszivárgása, a megnövekedett terrorfenyegetettség új értelmezési keretbe helyezte a törökök számára a biztonság fogalmát, számos új percepcióval bővítve a török társadalom biztonságfelfogását.

1 Turkey-Syria relations reach new lows after embassy attacks. *SES Türkiye*, 2011. 11. 15. A hullámhegyekben és hullámvölgyekben bővelkedő török–szír kapcsolatok áttekintéséhez lásd: Csiki Tamás – Gazdik Gyula: *Stratégiai törekvések a szíriai válság kapcsán I. SVKK Elemzések*, 2012/17. 4–6. o.

A 2015-ben az ötödik évébe lépett szíriai polgárháború következtében az ENSZ adatai szerint eddig közel 4 millió menekült kényszerült elhagyni az országot. Nagy többségük a szomszédos államokban – Jordániában (625 ezer), Libanonban (1,2 millió) és Törökországban (1,7 millió fő) – keresett menedéket. A becslések szerint azonban a számuk a valóságban több százezerrel több lehet.²

A szíriai válsággal az „arab tavasz” hatásai Törökország közvetlen földrajzi környezetében jelentek meg. Az események közvetlenül fenyegetik a török nemzeti biztonsági érdekeket. A tanulmányban a következőkben a nagyszámú menekült beáramlásával kialakult biztonsági helyzetet vizsgáljuk, és igyekszünk választ találni arra a kérdésre, hogy milyen hatással volt, van, illetve lehet a kialakult helyzet a menekültek feltartóztatása tekintetében a Nyugat védőbástyájává előlépett Törökország számára.

A török–szír határ

A válság kitörésekor a 2009-es török–szíriai vízumliberalizációnak köszönhetően az útlevéllel rendelkező szíriai állampolgárok nagy része minden nehézség nélkül átjuthatott Törökországba. Sokan azonban a hivatalos határátkelőhelyek ideiglenes lezárásai, illetve azok távolsága miatt vagy útlevél híján irregulárisan³ voltak kénytelenek átlépni a török határt. Hivatalosan ugyanis a hatóságok csak azokat engedhették át, akik útlevéllel rendelkeztek vagy sürgős orvosi, illetve humanitárius segítségre szorultak. A török Katasztrófavédelmi Igazgatóság (*Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı – AFAD*) 2014-es felmérése alapján a Szíriából menedéket keresők közel fele érkezett „a zöldhatáron keresztül” török földre.⁴

A határátkelőhelyek és a határ menti stratégiák pontok birtoklásáért a szíriai oldalon komoly harc zajlik a különböző fegyveres csoportok között. Az átkelő fölött ellenőrzést gyakorló szereplők köre időben változó képet mutat: egy részük a kurd Népi Védelmi Egységek (*Yekîneyên Parastina Gel – YPG*), másik részük az Iszlám Állam, egy további hányaduk egyéb iszlamista csoportok (például az Al-Nuszra Front) kezében van, néhányat pedig (például Kaszab) a szíriai állam ellenőrzi. Ezekről az átkelőkről általánosságban az mondható el, hogy ha a két előbbi csoport ellenőrzi őket, akkor török oldali párjuk zárva, ha a két utóbbi, akkor nyitva van, illetve csak ideiglenesen zárják le őket, ha a határ mentén valamilyen konfliktus tör ki.⁵

A törökök által alkalmazott „nyitott kapuk” politikának egyik következménye, hogy a határ nem biztonságos. Az elmúlt években gyakoriak voltak az incidensek a határ menti területeken. A határtérség instabilitásából fakadó negatív hatások gyakran Törökországban belül is érezhetőek. A legtöbb áldozatot jellemzően az autókba rejtett pokolgépek követelik. Ezek közül az eddigi legvéresebb a 2013. május 11-i reyhanli-i robbantás volt,

2 Az adatok forrása: *Syria Regional Refugee Response*, UNHCR, 2015. március. A menekültek valódi számáról csak becsléseink vannak. Pontos adatokkal csak a regisztrált menekültek számáról, illetve a menekülttáborokban regisztráltak számáról rendelkezünk, így a tanulmány ebből indul ki.

3 Az „irreguláris” kifejezés a migrációs és menekültügyi szakirodalomban az elmúlt években honosodott meg, használatának célja pedig, hogy a „szabályozatlan körülmények között” történő határátlépést jelezze az „illegális” jelző negatív jelentéstartalma nélkül.

4 *Suriyeden Türkiye'ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik*. AFAD, 2014. 48. o.

5 A határátkelőhelyzetéről 2014 áprilisából ad érzékletes pillanatképet: Fehim Taştekin: *Turkey's Syria borders an open door for smugglers*. *Al-Monitor*, 2014. 04. 30.

amelyben 51 ember vesztette életét. A merényletért utólag az ISIS vállalta a felelősséget. Báb-el-Hava (a török oldalon Cilvegözü) átkelőhelyén is gyakoriak a hasonló támadások.⁶ Időnként „rossz helyen” csapódnak be rakéták, tüzérségi lövedékek is: 2013. február 11-én például Cilvegözü határátkelőnél robbant bomba, amely 14 embert ölt meg; 2013. május 2-án Akçakalénál először kerültek tűzpárbajba Aszad-ellenes erőkkel, amelynek során egy őr életét vesztette. 2014. július 22-én pedig két határőr halt meg, amikor felfegyverzett csempészekkel csaptak össze.⁷

A határvédelem számos kihívással néz szembe. Komoly problémát jelent a megnövekedett csempészet (elsősorban kőolaj, cigaretta, gépjármű, fegyverek), ami elképesztő méreteket öltött. A kőolajat például eddig főként hordókban csempészték, ma azonban már egyre gyakrabban fordul elő, hogy a csempészek műanyag csővezetékeket fektetnek le a határon keresztül. A török fegyveres erők honlapján heti bontásban nyomon követhetők a különböző határesemények. Például – szűrőpróbaszerűen néhány időszakot kiválasztva – láthatjuk, hogy 2014. április 24. és május 1. között a török hadsereg a szíriai határon 996 határsértőt fogott el, lefoglalt 11 112 doboz cigarettát, 38 kilogramm kábítószert, 45 950 liter kőolajat és 1400 méter csővezeték. Az arányok 2015 februárjában is hasonlóak. Naponta átlagosan még mindig körülbelül ezer, illegális csempésztevékenységet folytató embert fognak el csak a török–szír határszakaszon.⁸ Nem túlzás azt állítanunk, hogy a csempészet komoly bevételkiesést okoz a török gazdaságnak.

Ankara különféle eszközökkel próbál védekezni a határait fenyegető veszélyekkel szemben. 2014 májusában a török média arról tudósított, hogy a török kormány egy 1,2 kilométer hosszú, 3 méter magas ideiglenes falat épít Reyhanlı tartomány határában, hogy megakadályozza az illegális átkelést és csempésztevékenységet. Januárban hasonló falat építettek Gaziantepben, októberben pedig Nusaybin településnél. A legtöbben azonban megkérdőjelezzik, hogy lesz-e bármilyen hatásos eredménye ezeknek az intézkedéseknek, sokan pedig a menekültekre és a fal szimbolikus jelentésére hivatkozva tiltakoznak az építkezés ellen.⁹

A 911 kilométer hosszú török–szír határszakaszt áthatolhatatlanul lezárni még a szándék megléte esetén sem lenne megvalósítható feladat. Ezt tapasztaljuk az amerikai–mexikói határon is, ahol a kiépített komoly erődrendszer sem képes száz százalékos védelmet nyújtani.

A szélsőségesek jelenléte

A hatóságok számára komoly kihívást jelent, hogy nemcsak Törökországba, hanem török földről Szíria felé is áramlanak az emberek: a világ különböző pontjairól sokan akarnak török területeken keresztül illegálisan átjutva csatlakozni a Szíriában folyó harcokhoz. A török kormány nincs könnyű helyzetben az emberek ellenőrzésével. A nemzetközi kritikákra válaszul a törökök rendszerint azzal védekeznek, hogy évente mintegy 34 millió turista látogat az országba, ők pedig nem tartóztathatnak le minden külföldit. Annyiban

6 Néhány példa: 2013. szeptember 17-én 12, 2014. január 20-án 10 halott.

7 Turkish soldiers killed in Syria border clash. *Al-Arabiya*, 2014. 04. 30.

8 A Török Fegyveres Erők honlapja (török nyelven): *tsk.tr*, 2015. 02. 12.

9 Menekse Tokyay: Turkey builds wall along Syria border. *SES Türkiye*, 2014. 05. 12.

mindenesetre mindenképpen igazuk van, hogy a külföldi állampolgárok Szíriába való belépésének hatékonyabb megakadályozásához a török hatóságok helyben tett erőfeszítései mellett elengedhetetlen a széles körű nemzetközi együttműködés. Ennek szükségességére és hiányosságaira legutóbb a párizsi terrormerénylet hívta fel a figyelmet.¹⁰ Nem véletlen, hogy az esetet követően a törökök ismételten a hírszerzési információk hatékonyabb megosztását kérték az európai titkosszolgálatoktól.

Még nagyobb kockázatot jelentenek azok, akik a szíriai oldal felől próbálják meg átlépni a határt. Törökország számára komoly problémát jelent az a jelenség, amitől Európa-szerte is sokan tartanak: a fegyveresek hazatérése. A török hírszerzés körülbelül 3000 emberről feltételezi Törökországban, hogy valamilyen formában kapcsolatban áll az Iszlám Állammal. Ezen túlmenően 700 és 1000 közé teszik azoknak a török harcosoknak a számát, akiknek a lehetséges hazatérése aggasztja Ankarát.¹¹ A hazatérés márpedig jelenleg nem annyira nehéz. A gyakorlat azt mutatja, hogy a határon való átkelés (csempészek segítségének igénybevételével, a határőrök lefizetésével vagy megfélemlítésével) szinte bárki számára megoldható.¹² A határ ilyenfajta porózussága azt is jelenti, hogy a szélsőségeseknek/terroristáknak egy akadállyal kevesebbet kell leküzdeniük, ha Európába akarnak (vissza)jutni.

2015 elején azt láthatjuk, mintha a török hatóságok hatékonyabban kezdenének fellépni a gyanús elemekkel szemben. A válság kezdetétől 2015 januárjáig mindösszesen 1165 embert utasítottak ki Törökországból és 7250 ellen rendelték el beutazási tilalmat.¹³ Február elején Mevlüt Çavuşoğlu külügyminiszter bejelentette, hogy kiutasítanak újabb 1065 külföldit, további 9915-öt pedig beutazási tilalommal sújtanak. Sor került az első török állampolgárságú iszlamista fegyveresek letartóztatására is.¹⁴

Törökországot az elmúlt években sokan vádolták azzal, hogy együttműködik terroristákkal vagy különböző szélsőséges csoportokat támogat. Meg kell jegyeznünk, hogy ebben a polgárháború kezdeti szakaszában nem volt egyedül. A törökök úgy gondolták, hogy az al-Nuszra Front és hasonló csoportok hatékonyak az Aszaddal szembeni harcban, és ha Aszad távozott, ezek a csoportok úgysem lesznek képesek akkora befolyásra szert tenni, hogy meghatározzák Szíria jövőjét. A török álláspont aztán idővel változni kezdett. A terrorakciók – például a 2013-as reyhanlı-i merénylet – emlékeztették Ankarát a sebezhetőségére.¹⁵ 2012 decemberében Törökország még kritizálta az Egyesült Államok döntését, hogy az al-Nuszra Frontot terrorista csoportnak nyilvánította, 2013 júliusában azonban az akkori külügyminiszter, Davutoğlu már úgy írta le a csoport tevékenységét egy interjúban, hogy „elárulták a szíriai forradalmat”.¹⁶ Megnövekedett Törökországban

10 Az egyik párizsi merénylet, Amedy Coulibaly felesége, Hayat Boumeddiene 2015. január elején Törökországba repült. Boumeddiene neve nem szerepelt a Franciaország által szolgáltatott, 500 nevet tartalmazó megfigyelési listán, így január 2-án több ezer másik turistával együtt szabadon léphetett be Törökországba, majd a török hatóságoknak nem volt miért feltartóztatniuk január 8-án, amikor Szíriába távozott.

11 Kızılkoynun, Fevzi: 3,000 in Turkey linked to ISIL group, police intel report says. *Hürriyet*, 2015. 01. 17.

12 Lásd például: All It Takes To Cross From Turkey To ISIS-Held Syria Is \$25. *The Huffington Post*, 2015. 02. 26.

13 Kızılkoynun, Fevzi: i. m.

14 Turkey banned entry to nearly 10,000 potential extremists, says minister. *Today's Zaman*, 2015. 02. 04.

15 Shapiro, Jeremy: Engaging Turkey: The Turkish Approach to Syria and the Value of Trilateral Cooperation. US-Europe-Turkey Dialogue. *Strategic Dialogue*, Brookings Institute, 2013. december.

16 İdiz, Semih: Turkey Reconsiders Support for Jabhat al-Nusra. *Al-Monitor*, 2013. 08. 13.

az al-Káidával összefüggésbe hozható letartóztatások száma is.¹⁷ 2014 nyarának eseményei azonban tovább bonyolították a helyzetet. A kurdok és az Iszlám Állam közötti öszszecsapásokban Ankara ellenérdekelte vált a szélsőségesek meggyengítésében. A törökök mozgásterét tovább szűkítette a június és szeptember között lezajló túsdráma is, amelynek során az „Iszlám Állam” fegyveresei a moszuli török konzulátus 46 alkalmazottját tartották fogságban.¹⁸

Ankara kettős politikája következtében egyfajta mindenki számára hozzáférhető „dzsihadista országút” alakult ki a török–szíriai határon, amely sok szempontból hasonló szerepet játszik, mint a pakisztáni határszakasz az afganisztáni háborúban.¹⁹ Egyesek egyenesen Törökország „pakisztanizálódásának” veszélyére figyelmeztetnek. A párhuzam alapja, hogy mint ahogyan Pakisztán számára visszaütött a tálibok támogatása, hasonló módon az iszlamisták tevékenysége fölött szemet hunyó török politika is „kinyithatja Pandora szelencéjét”. Törökországon belül ráadásul (Pakisztánhoz hasonlóan) sok a társadalmi törésvonal, így fokozottan megvan a veszélye, hogy a határain kiépült dzsihadista infrastruktúra révén az Iszlám Állam által is képviselt szunnita extremismus mélyen beleivódjon a társadalom szerkezetébe, és támadásokhoz vezessen például az alevi lakosság ellen.²⁰

Egyes török elemzők úgy vélik, hogy bizonyos körök – azáltal, hogy azt a képet igyekeznek kialakítani, miszerint Törökország támogatja az Iszlám Államot – nyomást próbálnak gyakorolni Ankarára, hogy az közvetlenül fellépjen ezekkel a csoportokkal szemben. Törökország azonban nem hajlandó egyedül vállalni egy szárazföldi beavatkozás minden kockázatát és következményét. A török álláspont szerint tehát a külföldi bírálókat nem egyebek egyszerű manipulációnál, pszichológiai nyomásyakorlásnál.²¹

Az extremismus veszélye a menekülttáborokban

A szélsőségesek kérdését érdemes külön megvizsgálunk a menekülttáborok vonatkozásában is. A menekültek humanitárius körülményei összefüggenek az extremismussal kapcsolatos aggodalmakkal. A táborokban élő menekültekben felgyülemlett frusztráció, elkeseredettség és sérelmek ugyanis táptalajul szolgálhatnak a különböző szélsőséges csoportok számára. Az Iszlám Állam ezt igyekszik tudatosan ki is használni. Sok hír érkezik arról, hogy követőket toboroznak a menekülttáborokban, elsősorban a fiatal férfiak körében.²² Biztonságpolitikai kérdésekkel foglalkozó kutatók már korábban is vizsgálták a kapcsolatot a menekülttáborok és a politikai erőszak, illetve a vallási extremismus között, főként közel-keleti palesztin menedéktáborokat véve kiindulási alapnak. A vizsgálatok arra mutattak rá, hogy a Hamásztól az al-Káidáig sok vallási és nem vallási szervezet született vagy erősödött meg ezekben a táborokban.²³

17 Turkey rounds up and detains Al Qaeda suspects in major militant crackdown. *Albawaba*, 2013. 11. 06.

18 Arany Anett – N. Rózsa Erzsébet – Szalai Máté: Iszlám Állam – következmények. *KKI Tanulmányok*, 2015/1, 15. o.

19 Uo.

20 Tanchum, Michael M. – Karaveli, Halil M.: Pakistan's Lessons for Turkey. *The New York Times*, 2014. 10. 05.

21 Idiz, Semih: Turkey not expected to revise Syria policy. *Al-Monitor*, 2014. 12. 05.

22 Lásd például: A Man Frantically Tries To Save His Son As ISIS Recruits Young Syrians From Turkish Refugee Camps. *Buzzfeed*, 2014. 10. 14.

23 Uslu, Emre: Refugee camps and political violence. *Today's Zaman*, 2014. 11. 21.

Nehéz azonban ezekről a kérdésekről objektív véleményt alkotni. Bár a veszély nyilvánvaló, sem a hatóságok, sem a nemzetközi politikai döntéshozók nem akarják megbélyegezni ezeket a táborokat és összekötni őket az erőszakkal, még inkább elidegenítve az itt élő embereket a társadalom többi részétől. Kétségkívül könnyebb egyszerűen szemet hunyni, mint hogy foglalkozni kelljen a világszerte márpedig nagyon is létező, részben éppen általuk létrehozott problémával. Nem lehet persze általánosítani sem, hiszen vannak példák arra is, hogy a szélsőségeseknek csak nagyon kis hatásuk volt a táborokban élő menekültekre. Mindenesetre komolyan kell venni a kérdést, és preventíven kell fellépni, mert minél tovább maradnak a menekültek ezekben az ideiglenes létesítményekben, annál inkább nő annak a veszélye, hogy a szélsőségesek következő generációja ilyen táborokban fog felnőni.

Mindehhez hozzá kell még tennünk, hogy a szélsőségesek mellett különböző országok titkosszolgálatai is jelen vannak a határ menti területeken, illetve a menekülttáborokban, ami tovább fokozza az esetleges provokációk, zavargások kiobbantásának veszélyét a táborokon belül. Különösen a szíriai titkosszolgálat manipuláló propagandatevékenysége kapcsán komolyak az aggodalmak.

A török migrációs igazgatás és a menekültek jogi státusza

A Szíriából érkezőknek Törökország nem biztosított hivatalos menekültstátuszt – így az ezzel járó jogokat sem kapták meg –, a szóhasználatban pedig máig következetesen „vendégeknek” (*misafir*) nevezik őket. Tekintve azonban, hogy a „vendég” kifejezés jogilag nem értelmezhető kategória, a menedékkérők sokáig bizonytalanságban, hivatalos jogi státusz nélkül tartózkodtak az országban, nem volt ugyanis arra vonatkozó jogszabály, hogy milyen jogosultságok illetik meg őket. A jogi státusz tisztázásában fontos szerepet játszott a 2013. április 4-én elfogadott „A külföldiek nemzetközi [jogi] védelméről” (*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*) szóló 6458. törvény.²⁴ A jogszabály, amelynek elfogadását széles körű konzultáció előzte meg nemzetközi szervezetekkel, igyekszik egyensúlyt teremteni a korábbi biztonsági jellegű szabályozás és az emberi jogok előtérbe kerülése között.²⁵ A jogalkotási folyamat 2014 októberében az Ideiglenes Védelmi Rendelet (*Geçici Koruma Yönetmeliği*)²⁶ elfogadásával vált teljessé. A rendelet ideiglenes védelmet²⁷ garantál az összes törökországi szír menekültnek, és meghatározza ennek tartalmát is. Garantálja a menekültek számára, hogy Törökországban maradjanak (25. cikkely); ingyenes egészségügyi ellátást (27. cikkely), valamint ingyenes tolmácsszolgáltatást vehetnek igénybe (30. cikkely). Tiltja azoknak a megbüntetését, akik irreguláris úton érkeztek vagy tartózkodnak Törökországban (5. cikkely); tartalmazza a visszaküldés tilalmát (a *non-refoulement* elve), amelynek értelmében csak kivételes esetekben toloncolhatók ki (6.

24 A jogszabály szövege török nyelven: *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, 2015. 02. 13.

25 Szuhaï Ilona: *A magyar és a török migrációs jog- és intézményrendszer összehasonlítása – egy kutatás első eredménye. Pro Publico Bono*, 2014/1., 117–126. o.

26 A jogszabály szövege török nyelven: *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 2015. 02. 13.

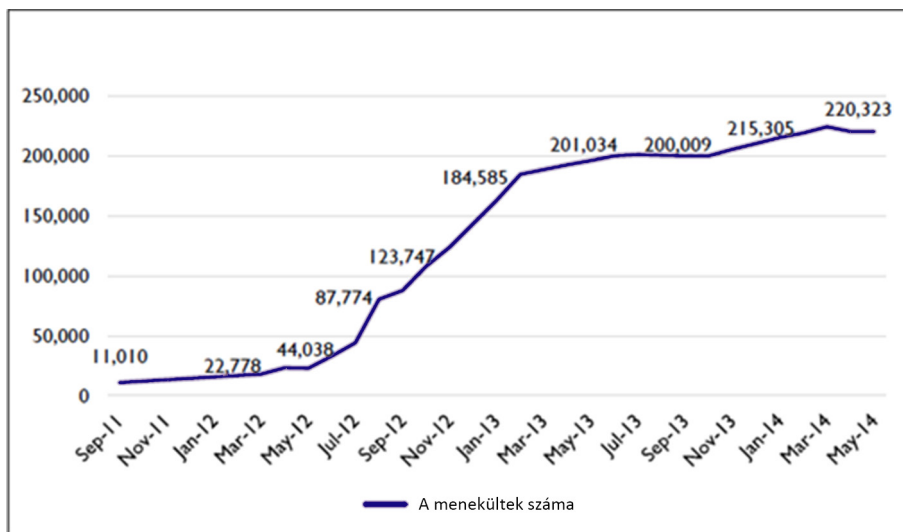
27 A nagy tömegben érkező (*mass influx*) menekültek ideiglenes védelemben részesítése az elmúlt évek elfogadott nemzetközi gyakorlata. Az Európai Unió például a balkáni események hatására 2001-ben fogadott el irányelvet az ideiglenes védelemről.

cikkely); illetve egy ígéretet, amely szerint személyi igazolványt biztosítanak mindenkinek, amellyel hozzáférhetnek az állami oktatáshoz, és munkaengedélyt is igényelhetnek vele (22. cikkely). Az ideiglenes védelem mindaddig megilleti a menekülteket, ameddig önszántukból nem döntenek úgy, hogy elhagyják Törökország területét (12. cikkely). Amennyiben a jogszabályt valóban implementálják, a menekültek széles körű jogosultságokhoz férhetnek hozzá.

A török hatóságok a törvényi szabályozás mellett új infrastruktúrát is létrehoztak, hogy kezelni tudják a menekültömeget. 2011 májusában a kormány a válságra válaszul a Katasztrófavédelmi Igazgatóságot (AFAD) jelölte ki a legfőbb koordináló szervezetnek. Ők ma főként a menekülttáborokkal kapcsolatban vállalnak meghatározó szerepet. 2012 novemberében Veysel Dalmaz személyében koordináló kormányzót (*Koordinatör Vali*) neveztek ki a szíriai menekültek ügyeinek intézésére. A 2013-as törvény pedig létrehozta a Belügyminisztériumban a Migrációs Főigazgatóságot (*Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlıği Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*), amely – elsősorban a városokban – átvette a vezető szerepet a menekültügyek koordinálásában.

Humanitárius válság

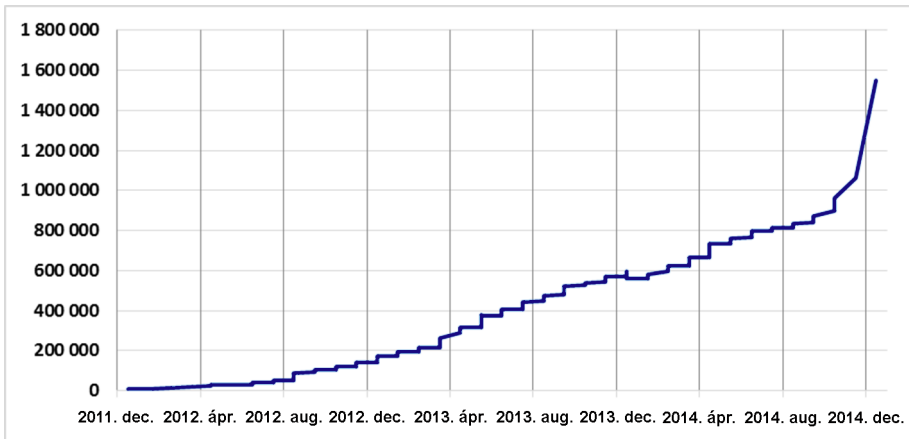
A regisztrált szíriai menekültek száma Törökországban 2015 márciusában 1,73 millió fő volt. Ebből 265 ezren élnek tíz határhoz közeli településen felállított 24 menekülttáborban.²⁸

A szíriai menekültek száma a törökországi táborokban 2011 szeptembere és 2014 májusa között

Forrás: UNHCR, AFAD

²⁸ A táborok lakóinak száma nemcsak az új menekültek érkezésével, hanem a belső népszaporulat miatt is folyamatosan növekszik. Az ENSZ adatai szerint 2014 októberéig 34 792 szíriai gyermek született a török menekülttáborokban.

A regisztrált szíriai menekültek száma Törökországban

Forrás: UNHCR

A táborok teljes kihasználtsággal működnek, így a férőhelyhez nem jutó menekültek máshogyan kénytelenek boldogulni. A menedékkeresők túlnyomó része öt határ menti tartományban koncentrálódik, melyek a következők: Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa és Mardin. Sokan próbálnak szerencsét a nagyvárosokban is – egyedül Isztambul körülbelül 330 ezer menekültnek ad otthont.

A nemzetközi médiában általában a menekülttáborok kapják a legnagyobb figyelmet. Ez a szemlélet azonban figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a menekültek túlnyomó része (körülbelül 85%-a) nem a táborokban lakik. A menekülttáborok felszereltsége minden forrás szerint kiváló. A *The New York Times* például „Hogyan építsünk tökéletes menekülttábort?”²⁹ címmel közölt róluk leíró cikket. A táborokon kívül élők sokkal nehezebb helyzetben vannak. Az AFAD jelentése szerint mindössze 15%-uk részesül segítségben valamely humanitárius szervezettől.

29 [How to Build a Perfect Refugee Camp](#). *The New York Times*, 2014. 02. 13.

Törökországi menekülttáborok és a 2014. június 30-ig az egyes táborokban regisztrált szír menekültek száma

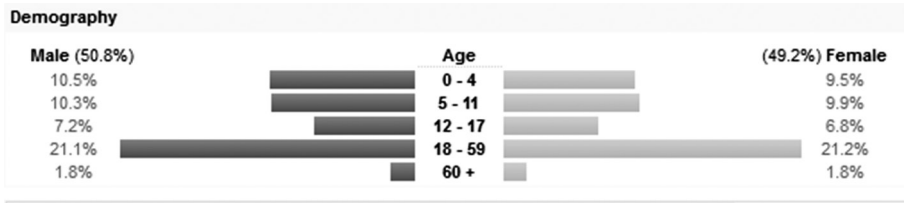
Forrás: Reliefweb, 2015. 02. 14.

Az életkori megoszlást tekintve a menekültek több mint fele 18 év alatti, így központi kérdés az oktatás. Az UNICEF adatai szerint 2014 áprilisában az iskoláskorú szír gyerekeknek mindössze 26%-a fért hozzá az oktatás valamely formájához Törökországban.³⁰ A helyzet azonban Törökországon kívül sem jobb. Jelenleg összesen több mint 3 millió szíriai gyerek nem jár iskolába. Sokan attól félnek, hogy ha a helyzet rövidesen nem változik, ők lesznek az „elveszett generáció”.³¹ Nemcsak azért, mert nem részesülnek oktatásban, hanem azért is, mert a különböző radikális csoportok így könnyebben beszervezhetik, bűnözőkké vagy szélsőségesekké formálhatják őket. A török állami iskolákhoz való hozzáférésnek komoly akadály a török nyelv ismeretének hiánya, a félig illegálisban működő, újonnan alakult szír magániskolákat pedig a legtöbbször nem tudják megfizetni. Törökországban eddig körülbelül 120 ideiglenes oktatási központot nyitottak meg, valamint az UNICEF segítségével mintegy 3500 önkéntes szír tanárt képeztek ki a menekülttáborokban. A török kormány eddigi legkomolyabb lépése az a január 3-án az oktatási minisztérium által bejelentett jogszabály, amelynek értelmében dupla munkarendű osztályokat indítanak Adana, Ankara, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay és Kayseri iskoláiban. Az új intézkedés részeként délelőttönként a török, délutánonként pedig a szíriai diákok vesznek részt a nekik szóló tanórákon.³²

30 *Syria Crisis Monthly Humanitarian Situation Report*. UNICEF, 2014. április. 19. o.

31 Wright, Robin: A Turkish city on the frontier of Syria's war. *The New Yorker*, 2014. 12. 08.

32 Education Ministry runs double-shift classes for Syrian refugee-students. *Hürriyet*, 2015. 01. 03.

A törökországi menekültek életkori és nemi megoszlása

Forrás: UNHCR

Problémát jelent a foglalkoztatás is. A menekülteknek jelenleg nem egyszerűen legálisan munkához jutniuk. A feketemunkára azonban nagy kereslet van, főként az építőiparban, textiliparban, mezőgazdaságban, amit jól mutatnak a gyorsan csökkenő munkabérek is ezekben a szektorokban. Kilisben például az átlagos napi munkabérek a korábbi hatvanról húsz török lírára (körülbelül 2200 forintra) estek vissza.³³ A jelenség a menekültek kiszákmányolásán és a gyermekmunka növekedésének veszélyén túl azzal is fenyeget, hogy fokozódik a feszültség a helyi török lakosság és a menekültek között. A 2014. októberi új direktíva a munkaengedélyhez jutás megkönnyítését irányozta elő. A jövőben elméletileg nem kell például érvényes tartózkodási engedély a munkaengedély igényléséhez. A török lakosságnak azonban körülbelül a fele ezt egyáltalán nem támogatja.

A városiak növekvő lélekszáma sok településen lakáshiányhoz, a bérleti díjak emelkedéséhez vezetett. A határ menti régiókban átlagosan két-háromszoros áron lehet lakáshoz jutni. Egy szír nő arról panaszkodott az Amnesty Internationalnek, hogy 500 lírát (körülbelül 55 000 forintot) fizetett havonta egy kis hálószobáért Isztambulban, amelyen két másik nővel osztozott.³⁴ A menekültek helyzetét az is nehezíti, hogy sokan nincsenek tisztában a helyzetükkel. Sok esetben félnek például a hatóságokhoz fordulni, mert nem tudják, hogy útlevél híján sem toloncolhatók ki az országból.

Együttélés a menekültekkel – percepciók, konfliktusok

A menekültek beáramlása következtében a török nagyvárosok képe megváltozott. Az utcán kolduló, parkokban alvó szíriai menekültek látványa mellett azonban másfajta képpel is találkozhatunk. Isztambulban az Aksaray szomszédságában szíriaiak által vezetett új pékségek, éttermek, utazási ügynökségek, különböző vállalatok sorakoznak a főút mentén, egyfajta mini Aleppót alkotva. Minden arra mutat, hogy a menekültek közül sokan hosszú távra kezdtek berendezkedni. 2014 első tíz hónapjában több mint ezer, szíriaiak által alapított céget jegyeztek be. Itt említhetjük azt az adatot is, amely szerint a táborokon kívül élő menekültek 86%-a szeretne megtanulni törökül.³⁵ Ez a fajta integrációs hajlandóság mindkét fél számára könnyebbséget jelenthet.

A nagyszámú menekült megjelenése erősen megterheli a helyi infrastruktúrát, vala-

33 How Turkey Can Integrate Syrian Refugees. *Foreign Affairs*, 2014. 04. 15.

34 Struggling to Survive. Refugees from Syria in Turkey. *Amnesty International*, 2014. 30. o.

35 How Turkey Can Integrate Syrian Refugees. *Foreign Affairs*, 2014. 04. 15.

mint elkerülhetetlenül társadalmi feszültségekhez vezet. A konfliktus mögött több tényező húzódik meg. A menekültekkel szembeni ellenszenvet növelik például a már említett növekvő bérleti díjak. A török lakosság egy része az olcsó szíriai munkaerő megjelenése miatt fél munkahelyének elvesztésétől és a csökkenő munkabérektől, valamint attól, hogy ez a sok ember fennakadásokat okoz a közszolgáltatásokhoz, főként az egészségügyhöz való hozzáférésben. Erősödnek a negatív sztereotípiák is. Az emberek hajlamosak a menekültekre idegenekként, egyszerűen bűnözőkként vagy koldusokként tekinteni. A közvélekedéssel ellentétben azonban a bűnelkövetési hajlandóság a menekültek körében igen alacsony. Sőt, a számok azt mutatják, hogy a menekültek a legtöbbször valójában nem bűnözők, hanem sokkal inkább áldozatok. 2013-ban Törökországban 1,3 millió regisztrált bűncselekményt követtek el, ebből mindössze 5727-ben voltak érintettek szíriaiak, és az esetek 60%-a ráadásul közokirat-hamisítás volt.³⁶

Az AFAD által 2014 októberében készített felmérés azt mutatja, hogy a törökök egyre inkább tehernek érzik a menekülteket. Arra a kérdésre, hogy gazdasági terhet jelentenek-e a szíriaiak, a megkérdezettek 70,7%-a válaszolt igennel. A menekültek által leginkább érintett régiókban (Adana, Hatay, Mardin, Gaziantep, Şanlıurfa) élők 68,9%-a, míg a régiókn kívül 53,6% gondolja úgy, hogy a szíriaiak munkalehetőségeket vesznek el. 47,4% szerint soha nem kellene számukra munkaengedélyt adni, 30,6% pedig legszívesebben azonnal hazaküldené őket. A megkérdezettek felét zavarná, ha egy szíriai lenne a szomszédja. A többség ez utóbbit azzal indokolta, hogy attól félne, bántják őt és a családját.

A növekvő feszültségeket mutatják a bevándorlók ellen elkövetett atrocitások is. Ezek rendszerint egy-egy álhírből indulnak ki, miszerint egy szíriai bántalmazott egy törököt, majd ezt követően a helyi közösség egy része tettelesen az elérhető közelségben lévő menekültek ellen fordul. Az események időnként szélesebb körű tüntetésekké csapnak át, amelyeknek csak a rendőrség beavatkozása vet véget. 2014 második felében Gaziantepben,³⁷ Antalyában³⁸ és Isztambulban³⁹ is sor került ilyen megmozdulásokra.

A médiának és a politikának óriási a felelőssége a kérdésben, hiszen retorikájukkal nagymértékben képesek befolyásolni a közhangulatot és közgondolkodást. Egy komoly kommunikációs kampány jó eséllyel hozzájárulna a feszültségek csökkentéséhez. Sok esetben azonban már az is elég, ha a meghatározó szereplők nem növelik őket tovább, legyen szó menekültekről vagy más kisebbségi csoportokról. Erdoğan azon nyilatkozata például a reyhanlı merényletet követően, amelyben az áldozatokra megemlékezve „a mi szunnita állampolgárainkról” beszélt, hatalmas felzúdulást keltett.⁴⁰

Etnikai kérdések

A török „kisebbségpolitika” gyökerei Musztafa Kemál Atatürkig nyúlnak vissza. A Török Köztársaság alapítójának politikája a függetlenségi háború utáni, újjáépítés előtt álló országban a kohézió megteremtését tekintette elsődleges célnak, és ennek rendelt alá min-

³⁶ Crime rate among Syrian refugees remain way lower than expected. *Turkey Agenda*, 2014. 09. 22.

³⁷ Rasim Ozan Kütahyalı: Syrian refugees under attack in Turkey. *Al-Monitor*, 2014. 08. 14.

³⁸ Syrian refugees attacked, urged to leave in Antalya. *Hürriyet*, 2014. 12. 24.

³⁹ Residents of Istanbul suburb in violent protest over Syrian refugees. *Hürriyet*, 2014. 08. 25.

⁴⁰ Jenkins, Gareth: Watching the Horizon: Turkey's Beleaguered Alevis. *Turkey Analyst*, 2014. 06. 11.

den mást. Az Atatürk-i nacionalizmus nem volt ugyan rasszista, de az asszimiláció elérése érdekében nem ismert el az ország területén a törökön kívül más nemzetalkotó etnikai kisebbséget. Minden polgárt, aki a Török Köztársaság területén élt, töröknek tekintettek, függetlenül attól, hogy etnikailag görögök, kurdok, örmények vagy zsidók voltak. Bár e politikában az évtizedek során történt elmozdulás – elsősorban az európai uniós csatlakozási folyamat részeként –, és a kurdokkal, a legnagyobb kihívást jelentő kisebbséggel is megindult a párbeszéd, a szíriai polgárháború hatást gyakorol ezekre a folyamatokra is. A török kormánynak minden döntés meghozatalánál figyelembe kell vennie az etnikai szempontokat. Annál is inkább, mivel Törökország Szíria-politikája rendkívül népszerűtlen otthon a nagyszámú alevi és kurd lakosság körében.

A menekültek (túlnyomórészt arab szunnita muszlimok) a török határ átlépésekor olyan régióba érkeznek, amely etnikailag és vallásilag meglehetősen sokszínű. Megjelenésük bonyolítja a kisebbségi-többségi viszonyokat olyan területeken, ahol különböző etnikai és vallási csoportok történetileg elismerten harmóniában éltek. Şanlıurfa és Mardin tartományban a szunnita arabok beáramlása az arab és a kurd lakosság között mindvégig fennálló kényes egyensúly megbontásával fenyeget.⁴¹ Hasonló a helyzet például Hatay tartományban, ahol nagyszámú (becslések szerint mintegy 500 ezer) török alevi él.⁴² Az alevik azzal vádolták a török kormányt, hogy Szíriával kapcsolatos politikáját arra használja fel eszközként, hogy „szunnitizálja” a régiót. Az alevik a szíriai válsággal kapcsolatban egyébként is kiemelt figyelmet kapnak, köszönhetően annak, hogy Bassár el-Aszad rezsimje is az alevi vallási irányzat követője. A törökországi alevi közösség tagjait ezért egyesek több ízben is azzal vádolták meg, hogy szimpatizálnak a szíriai rezsimmel.

A feszültségeket mutatja, hogy több alevi, illetve szíriai keresztény visszautasította, hogy elhelyezést kapjon a szunniták dominálta menekülttáborokban. Mindezt annak ellenére, hogy a török kormány, valamint az AFAD már többször is kifejezte, hogy nyitott menekültek befogadására, függetlenül azok etnikai vagy felekezeti hovatartozásától. A feszültségek mérséklése érdekében a törökök létrehoztak egy tábor a türkmén menekültek számára Hatayban, egyet pedig a keresztény menekülteknek Mardinban. Az idén januárban átadott, eddigi legnagyobb, 35 ezer férőhelyes tábor Suruçban pedig elsősorban a kobani kurdok elszállásolására készült.⁴³

A kurd kérdés

A Törökország lakosságának mintegy 15-20%-át⁴⁴ kitevő kurdok kérdése több évtizede folyamatosan a török politika napirendjén van. A Kurd Munkáspárttal (*Partiya Karkerên Kurdistan* – PKK) legutóbb 2013 márciusában indultak meg a török kormány tárgyalásai,

41 Kirişçi, Kemal: *Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Going Beyond Hospitality*. *Brookings Institution*, 2014. május, 31. o.

42 Egyes becslések szerint az iszlám vallási kisebbséghez, az alevikhez tartozik Törökország lakosságának mintegy 20%-a. Az alevik és a központi kormányzat viszonya soha nem volt feszültségektől mentes. A konfliktus legutóbb 2014 decemberében került a médiafigyelem középpontjába, amikor az Emberi Jogok Európai Bírósága diszkriminatívknak nyilvánította azt a török gyakorlatot, amely szerint nem ismerik el az alevik imahelyeit (*cemevi*) vallási épületként.

43 *Turkey opens biggest refugee camp for 35,000 from Kobani*. *Reuters*, 2015. 01. 26.

44 A török népszámlálásokon 1965 óta nem kérdezznek rá az etnikai hovatartozásra és az anyanyelvre, így a különböző kisebbségek, köztük a kurdok vagy az alevik létszámát hivatalos adatok híján csak becsülni tudjuk.

amelyek – elsősorban Abdullah Öcalan bevonásának köszönhetően – mindkét fél szerint ígéretesen kezdődtek. 2014. szeptember 16-án azonban ez a folyamat megakadt, amikor az Iszlám Állam támadást indított a szíriai határváros, Kobani (arab nevén Ajn al-Arab) ellen. Ankara a bel- és külpolitikai nyomás ellenére elutasította, hogy beavatkozzék a harcokba. A feszültségek Törökországon belül azonban a szíriai harcok intenzitásával együtt fokozódtak, és miután nem akarták átengedni a török területen várakozó kurd önkéntes harcosokat sem, hogy segíthessenek az azóta a kurd függetlenség szimbólumává vált Kobani védelmében, Törökország-szerte kormányellenes kurd tüntetések kezdődtek, ami a PKK-val kötött tűzszünet megszakadásához vezetett. Az elkövetkező napokban mintegy negyven ember halt meg az összecsapásokban.⁴⁵ A török kormány végül engedett: az első pesmerga alakulat október 30-án léphette át Törökország felől a szír határt.

Ankara Kobanival kapcsolatos magatartása elsősorban a konfliktusos török–kurd kapcsolatot szem előtt tartva értelmezhető. A polgárháború alatt kialakult északkelet-szíriai kurd kvázi autonómia közvetetten Törökország területi integritását is fenyegetheti. Ha Irak után – ahol a 2003-as iraki háború óta az iraki Kurdisztáni Regionális Kormányzat irányítása alatt mintegy 4-5 millió kurd élvez autonómiát – a kurdok Szíriában is elnyerik az autonómiát, az Ankara számára újabb aggasztó lépésként is felfogható. Török szempontból további problémát jelent, hogy a meghatározó szerepben lévő szíriai kurdok, a *Demokratikus Egyesülés Pártja (Partiya Yekîtiya Demokrat – PYD)* szoros kapcsolatot ápol a törökországi kurd terrorszervezettel, a PKK-val.⁴⁶

Ankarában mások az elsődleges érdekek és mások a percepciók a szíriai válsággal kapcsolatban, mint Nyugat-Európában. A törökök számára például a Kurd Munkáspárt sokkal inkább jelent fenyegetést, mint egyes mérsékelt iszlamista csoportok. Ez mutatkozik meg a török kormánynak a Kobani ostrománál kezdetben alkalmazott retorikájában is, miszerint nem avatkoznak közbe, mivel számukra mindkét oldal, a PKK és az Iszlám Állam is terrorszervezet, amelyeket ugyanúgy kell kezelni.⁴⁷

Nemzetközi tehermegosztás

A menekültek egyre növekvő anyagi terhet is jelentenek Törökország számára: 2014 végéig állítása szerint 5 milliárd dollárt költött a menekültekre,⁴⁸ külföldről pedig ezen összeg töredékének megfelelő támogatást – 2012-ben 77, 2013-ban 192, 2014 első kilenc hónapjában 268 millió dollárt – kapott.⁴⁹ A legnagyobb támogató az Egyesült Államok, amely 2013-ban 35, 2014-ben 74%-át adta az összes Törökországba juttatott humanitárius segélynek. A számokból az látszik, mintha a nemzetközi közösség úgy gondolná, Törökország elég erős ahhoz, hogy egymaga kezelje a válságot. Az ENSZ 2014-es *Szíriai Regionális Menekült Intézkedési Terve (Syria Regional Refugee Response Plan)* keretében Törökország

45 Iraqi Kurdish forces enter Syria to fight Islamic State. *Reuters*, 2014. 10. 30.

46 Arany Anett – N. Rózsa Erzsébet – Szalai Máté: Kobane – eltérő érdekek és percepciók csatája. *KKI-tanulmányok*, 2014/2, 15. o.

47 PKK, ISIL are the same, says Erdoğan. *Today's Zaman*, 2014. 10. 04.

48 Regional Refugee and Resilience Plan National Launch. Office of the United Nations Resident Coordinator in Turkey, 2015. 03. 19., 5. o.

49 Humanitarian funding analysis: Kurdish refugees from Syria into Turkey. *Global Humanitarian Assistance*, 2014. 09. 23.

összességében ötödannyi támogatást kapott, mint Libanon vagy Jordánia.

A pénzügyi támogatás azonban a támogatásnak csak az egyik fajtája. A fejlett országok azal is könnyíthetnék a törökök helyzetét, ha befogadnának valamennyi menekültet. 2014 szeptemberében (Kobani ostromának kezdetekor) 3 nap alatt 130 ezer menedékkérő érkezett Szíriából Törökországba. Ez több, mint amennyit a teljes Európai Unió befogadott 2011 januárja és 2013 decembere között.⁵⁰ 2012-ben a világ 15,4 millió menekültjéből mindössze 88 600-an éltek letelepítve (*resettled*), ami kevesebb mint 0,6 százalékot jelent.⁵¹ Ez az adat a jövőt illetően nem ad túl sok okot optimizmusra.

Ha morális alapon közelítjük meg a kérdést, a törökök az egész nemzetközi közösség nevében fogadták be a szíriaiakat, tehát a világ országainak felelőségük van abban, hogy nagyobb mértékben osztozzanak a növekvő terhekből. Egy realistább perspektívából nézve pedig azért is kellene támogatni a törököket, mert mindenkinek érdeke, hogy Ankara kezelni tudja a válságot, hiszen kevesebb szíriai menekült próbálna például illegálisan bejutni az Európai Unióba.

Törökországban számos nemzetközi szervezet van jelen, amelyek közül a legnagyobb szerepet nem meglepő módon az ENSZ vállalja. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa (UNHCR) képviselői révén jelen van a menekülttáborokban, és rendszeresen konzultál a török kormánnyal. Az ENSZ Gyermekalapja (UNICEF) többek között oktatási anyagokat biztosít, tanárokat képez, valamint a török Vörös Félhold segítségével „gyermekbarát tereket” hoz létre és szociális tevékenységeket szervez a fiatalok számára.⁵² A Világélelmiszerbiztosítási Program (WFP) az élelmiszerjegy-rendszer fő támogatója.

Az ENSZ elismeri azokat az erőfeszítéseket, amelyeket Törökország az elmúlt években a menekültek érdekében tett, amit az a bejelentés is mutat, mely szerint a 2016-os Humanitárius Világtalálkozóinak Isztambul adhat majd otthont.

Repüléstilalmi övezet

Törökország hosszú hónapok óta azért lobbizik, hogy elnyerje a nemzetközi közösség támogatását egy repüléstilalmi zóna, illetve egy védett övezet kialakítására a török–szíriai határ szíriai oldalán. A menekülteknek így nem kellene szükségképpen Törökország területére lépniük, hogy védelem alá kerüljenek. A törökök már egészen konkrét tervekkel is előálltak. 2014. október 16-án Davutoğlu miniszterelnök egy televíziós interjúban vázolta fel elképzeléseit, mely szerint ENSZ BT-felhatalmazással egy Idlib, Latakia, Haszaka, Dzsarablosz és Kobani területeit magába foglaló zónát kellene létrehozni és nemzetközi védelem alá helyezni.⁵³ A szövetségesek – beleértve az Egyesült Államokat is – azonban a korábbi évek hibáiból is tanulva (lásd például Szrebrenica esetét) nem támogatják a török javaslatot. A biztonsági zóna repüléstilalmi övezet létrehozását igényelné, a hatékony védelemhez pedig megfelelő katonai erőt is biztosítani kellene. Egy ilyen döntésnek túl magas „politikai ára” lenne, mert olyan komoly elköteleződést jelen-

50 *Struggling to Survive. Refugees from Syria in Turkey. Amnesty International*, 2014. 5. o.

51 Bradley, Megan: *Is Resettlement a Solution for Syria's Refugee Crisis? Brookings Institution*, 2013. 11. 13.

52 *The Rising Costs of Turkey's Syrian Quagmire. Europe Report No. 230, International Crisis Group*, 2014. 04. 30.

53 *Turkey outlines borders of Syria safe zone including Kobani. Today's Zaman*, 2014. 10. 16.

tene, amelyet az euroatlanti térség államai egyelőre nem kívánnak vállalni. A Biztonsági Tanács állandó tagjainak beleegyezésére egy ilyen művelethez egyébként is meglehetősen kicsi esély mutatkozik.⁵⁴

Jövőbeli kihívások – menekültek, úton az integráció felé?

A szíriai menekültek helyzete Törökországban mára egyrésztől komoly biztonsági, másrészt nehezen kezelhető, társadalmi, gazdasági és politikai dimenziókkal egyaránt kiegészülő integrációs kérdéssé vált. Ennek eredményeként napjainkra általánosan elfogadottá vált az a nézet, hogy olyan politika nem tartható fenn, amely csak a menekültek alapvető szükségleteinek biztosításán alapul. Ha abból indulunk ki, hogy a szíriai menekültek hosszabb távon maradnak, és ezek az „állandó vendégek” valóban a mindennapi realitást jelentik Törökország számára, akkor szükség van átfogó menekültpolitika kidolgozására.⁵⁵

Két rangos török kutatóintézet, a *TESEV (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı – Török Gazdaság- és Társadalomtudományi Alapítvány)*, illetve az *ORSAM (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi – Közel-keleti Stratégiai Tanulmányok Központja)* 2015 januárjában megjelent tanulmányában egy 21 pontból álló ajánláscsomagot fogalmazott meg a török kormány számára a meghozandó intézkedésekről és a figyelembe veendő szempontokról. Az alábbiakban ezek közül emelünk ki néhányat.

- Folytatni kell a menekültek regisztrációját, és egy hatékonyan kezelhető adatbázist kell létrehozni annak érdekében, hogy a döntéshozók objektív és minél pontosabb információkkal rendelkezzenek a menekültek számáról, a demográfiai változásokról, a menekültek szociális és oktatási helyzetéről, illetve például arról, hogy hányan költöztek vissza Szíriába. Az adatok elősegítenék a közép- és hosszú távú tervek kidolgozását.
- Fontos, hogy a menekültkérdés ne politizálódjon át, a különböző politikai csoportokhoz tartozók képesek legyenek objektíven vizsgálni a helyzetet, és úgy is beszélni róla.
- Meg kellene fontolni a menekültek széttelepítését a török tartományokban, ezáltal meg lehetne osztani a terhet és levenni a felelősség egy részét a határ menti településektől.
- Középtávon fontos lenne meggyőzni a képzett szíriai munkaerőt, hogy maradjon Törökországban. Ha egy gazdasági elit felemelkedne a szíriai közösségből, az megkönnyítheti az integráció problémáinak megoldását.
- Szigorítani kellene a határellenőrzést. A törökök, főként a határ menti településeken, tartanak a terrortámadások lehetőségétől. Az ellenőrizetlen határátkelés miatt a helyieknek folyamatos kétségeik vannak az országba belépők (valós) személyazonosságát illetően. A hatékonyabb határellenőrzés és menekültregisztráció csökkentheti a helyi közösségek azon aggodalmát, hogy a Szíriából érkezők támadásokat követnének el.
- Elengedhetetlen a török lakosság széles körű tájékoztatása, ami hozzájárulhatna az

54 Zirulnick, Ariel: *Why no safe zone in Syria, yet? 5 complications.* *CSMonitor*, 2012. 08. 29.

55 *The Effects of the Syrian Refugees on Turkey.* *TESEV-ORSAM*, 2015. január, 34. o.

előítéletek csökkentéséhez. El kell mondani a helyi embereknek, hogy a menekültek várhatóan tovább fognak az országban maradni, mint ahogyan korábban gondolták, és elmagyarázni nekik, hogy miért vannak ott, miért kellett hazájukból elmenekülniük. Elő kell segíteni, hogy a különböző kultúrákhoz tartozó emberek jobban megismerjék egymást, hiszen a kölcsönös megértés és elismerés az együttélés alapja. A nem kormányzati szervezetek (NGO-k) szerepe ebben a kérdésben kulcsfontosságú lehet.

- Közösségi tereket kellene létrehozni a szíriaiak számára, mivel a kulturális és nyelvi akadályok miatt jelenleg nem tudnak részt venni a közösségi programokban vagy rendezvényeken. Külön figyelmet kell fordítani a nők és gyerekek bevonására. Sokat segíthetne arab nyelvű kiadványok és internetes weboldalak létrehozása is. Ez összekapcsolódik a menekültek tájékoztatását célzó törekvéssel. A legtöbben ugyanis nincsenek tisztában még a Törökországban őket megillető alapvető jogokkal vagy éppen a velük szemben támasztott elvárásokkal sem.⁵⁶
- Ankarának idővel szembe kell majd néznie az állampolgársági kérdéssel is.⁵⁷

Törökország mindeddig elismerésre méltóan kezelte a kialakult menekülthelyzetet, és az elmúlt időszakban történtek valóban előremutató intézkedések a kormány részéről. Mindezen erőfeszítések ellenére azonban továbbra is kérdéses, hogy sikerülhet-e, és ha igen, milyen mértékben a szíriai menekültek integrációja. Még komolyabb az a kérdés, amit egyelőre senki nem mer feltenni: mi történik akkor, ha esetleg nem lesz sikeres a folyamat? Bevált recept nincs. Jelenleg azt mondhatjuk, hogy az egész világ kíváncsian figyeli, hogyan fog megbirkózni a menekülttömeggel Törökország, amely 2015-re hivatalosan is a legtöbb menekültet befogadó állammá vált a világon. A jövőt illetően ugyanakkor felmerül az a kérdés is, hogy meddig tartható fenn a jelenlegi állapot. Eljön-e a pillanat, amikor bezárják a kapukat a továbbra is folyamatosan érkező menekültek előtt, és Törökország kiteszi a „megtelt” táblát? Egy dolog mindenesetre biztosnak látszik: amíg nem sikerül az okokat megszüntetni és megteremteni a körülményeit annak, hogy a menekültek visszatérhessenek Szíriába, minden csak tüneti kezelés.

56 Uo. 34–39. o.

57 A török jog szerint jelenleg három úton van lehetőség elnyerni a török állampolgárságot: születéssel, öt év ott-tartózkodással vagy házassággal. A menekülttáborokban születő gyermekekre azonban ezt egyelőre nem alkalmazzák. Az állampolgárság elnyerhetősége a választójog miatt is kényes kérdés. Ha a szíriaiak megkapnák a választójogot, az jelenleg egyértelműen a kormánypártnak kedvezne.